

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
شهرتگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهش و جامعه

ویژه نامه شماره ۲ هفته پژوهش - آذر ۹۷

شهرتگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

نشانی: تهران/بزرگراه کردستان/خیابان دکتر آینه وند(۶۴ غربی)

<http://www.iwcs.ac.ir>

پست الکترونیکی: info@iwcs.ac.ir

تلفن: ۸۸۰۴۶۸۹۱-۳

کدپستی: ۱۴۳۷۷۷۴۶۸۱

دکتر حسینعلی قبادی:

علوم انسانی زیرساخت توسعه است

اولین روز مراسم هفته پژوهش با شعار «پژوهش و جامعه» با سخنرانی دکتر حسینعلی قبادی، رئیس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی شنبه ۲۴ آذر ۹۷ در سالن حکمت پژوهشگاه آغاز شد.

دکتر حسینعلی قبادی، رئیس پژوهشگاه، هفته پژوهش را عید علم، دانایی و فرهیختگی و تحویل سال پژوهشگران دانست و مهمترین فعالیت ها و اقدام ها و رخدادهای پژوهشگاه در سال جاری را شامل موارد ذیل دانست:

- ورود جدی تر و یکپارچه تر به حوزه کاربردی و تقویت باور ذینفعان به کارآمدی علوم انسانی در ابعاد گوناگون
- ارتقاء جایگاه پژوهشگاه در عرصه ملی از طریق انعکاس نقش موثر در مهم ترین شوراها و تصمیم گیری وزارت علوم، شورای تحول، مرکز الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت و بسیاری از نهادهای مربوط
- ورود به مسایل و چالش های بین رشته ای و بعضا فرارشته ای از جمله طراحی همایش ملی علوم انسانی، تولید و صنعت؛ ورود طرح اعتلا به طور عمیق و همه جانبه و تشکیل کارگروه ویژه علوم انسانی، مسایل و نیازها و چالش های اجتماعی؛ گرایش شورای متون و کتب علوم انسانی به سمت جهت دهی به متون درسی در مسیر مهارت آفرینی و اشتغال زایی و همت ویژه گروه کاربری شورای اعتلا در حوزه مهارت افزایی و اشتغال زایی
- ورود جدی تر پژوهشگاه به عرصه فعالیت بین المللی با ۲ فعالیت برجسته؛ یکی برگزاری همایش مشترک با کشورهای آلمان و اتریش در دانشگاه های آن کشورها و دوم همایش باشکوه مشترکات فرهنگی و تمدنی ایران و هند بر محور تاریخ دستورنویسی این دو کشور

پژوهش و جامعه ۲، ویژه نامه هفته پژوهش

به نام خدا

فهرست

۲	پژوهش و جامعه ۲
۴	ویژه نامه هفته پژوهش
۶	معاونت پژوهشی و تحصیلات تکمیلی
۷	ستاد هفته پژوهش
۹	شورای سیاستگذاری:
۱۱	دکتر حسینعلی قبادی
۱۳	دکتر علیرضا ملایی توانی
۱۵	دکترسید محمدرضا امیری طهرانی
۱۶	سر دبیر:
۱۷	دکتر منصور ساعی
۱۸	همکاران ارجمند این شماره:
۱۹	دکتر نعمت الله فاضلی
۲۰	دکتر سمیه توحیدلو
۲۱	دکتر آریتا افراشی
۲۲	دکتر حمیدرضا دالوند
۲۳	فرحناز فولادی
۲۴	فرزانه فولادبند
۲۵	شهرام اصغری
۲۶	امور اجرایی:
۲۷	اسلام نوروزی
۲۸	امور فنی و هنری:
۲۹	محمد مهدی نقی پور
۳۰	امور اینفوگرافیک:
۳۱	دکتر مریم سلیمی
۳۲	گرافیک و صفحه آرایی:
۳۳	کانون آگهی و تبلیغات درنگ

دکتر امیربانو کریمی در رونمایی کتاب جوامع الحکایات و لوامع الروایات: خوشحالم که نتیجه ۴۵ سال عمرم را می بینم

مراسم رونمایی از کتاب «جوامع الحکایات و لوامع الروایات» اثر سدیدالدین محمدعوفی که در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با حضورتحصیح کننده کتاب دکتر امیربانو کریمی، دکتر مهدخت معین(فرزند دکتر معین مولف فرهنگ معین)، دکتر حسینعلی قبادی، دکتر کریم مجتهدی و پژوهشگران و مدیران پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد.

دکتر امیربانو کریمی سخنانی در مورد فرآیند مقابله و تحصحیح این کتاب توضیحاتی ارائه کرد و گفت: این کتاب مجموعه ای از داستان های دارای نکات تاریخی، اخلاقی و مذهبی پر از لطیفه های پارسی و تاریخ و تمدن اسلامی و ایران و یکی از بزرگترین مجموعه های داستانی قرن هفتم هجری قمری می باشد. کتاب در چهار بخش و یکصد باب تنظیم شده که هر باب حدود ۲۱۱۳ حکایت و ۱۶۵۰ شعر عربی و فارسی، آیات و احادیث، اخبار و اسامی مفصل دارد که حدود یک ششم کتاب اختصاص به بیان وقایع تاریخی دارد.

نویسنده این کتاب سدیدالدین محمد عوفی است که از سبک خاصی پیروی نکرده و سبک آن وابسته به منابعی بوده که داستان از آنجا آورده شده است. گاهی سبکی روان و ساده و گاهی پر از صنایع و عبارات سنگین بکار برده است. نسخه های خطی فراوانی از این کتاب در کتابخانه های جهان وجود دارد. نسخه خطی آن در کتابخانه ملی پاریس از قدیمی ترین نسخه های موجود است که در سال ۷۱۷ هجری قمری در تبریز نوشته شده است.

دکتر امیربانو کریمی اظهار داشت: این کتاب حدود ۴۵ سال در دست من بود و زمانی که در محضر استاد دکتر محمد معین

پژوهش و جامعه ۲، ویژه نامه هفته پژوهش

امن و جامعه امن پیش ببریم. طرح های کاربردی، مبنایی و راهبردی ما می تواند همه به این سمت پیش برود. این آرمان ها زمانی محقق خواهد شد که در درون سازمان با همدلی، هم زبانی، گفتگو مداری و مدارا و مفاهمه همه ارزش های انسانی پاس داشته شود و باور داشته باشیم که توانایی ها و قدرت سرمایه انسانی و منابع انسانی در صورتی به فعلیت خواهد رسید که مدیریت زمان در آن سازمان رعایت شود.

توانایی ها و قدرت سرمایه انسانی

و منابع انسانی در صورتی به

فعلیت خواهد رسید که مدیریت

زمان در سازمان رعایت شود.

او ادامه داد: در گذشته در مدیریت سازمان های پژوهشی توجه به سرمایه انسانی اصیلی ترین مایه بقا و رشد سازمان تلقی می شد، چند دهه بعد دنیا به این نتیجه رسید که سرمایه انسانی به تنهایی کافی نیست و زمانی که مناسبات و روابط انسانی مدیریتی تعریف شده وجود نداشته باشد ممکن است سرمایه انسانی هدر برود و تعبیر منابع انسانی انتخاب شد. اکنون بیش از یک دهه است دنیا به این نتیجه رسیده است که این دو کافی نیستند و بدون مدیریت زمان این سرمایه هم ممکن است نسبتاً هدر برود.

وی تأکید کرد: «عنصر زمان گوهر والایی است که باید بیشتر با آن ارتباط برقرار کنیم. صرف نظر از محذورات و معذوریت های سازمانی و دستگاه های نظارتی باید توجه داشت که زمان محدود است و دستاورد در لحظه باید در داخل سازمان ملموس و متعین باشد.»

- ورود جدی تر پژوهشگاه در عرصه فناوری اطلاعات، سامانه ای شدن همه فعالیت ها و کوشش های پژوهشگاه
- ارتقای همه جانبه کیفی طرح های پژوهشگاه به ویژه همدلی و مساعدت اعضای محترم شورای پژوهشی
- تعمیق همه جانبه شبکه نخبگانی از طریق فعالیت های طرح اعتلا، پژوهشکده ها و شورای متون
- تداوم فعالیت بر مبنای خرد جمعی، شکل گیری کارگروه های تدوین برنامه دوم توسعه با حضور نمایندگان محترم پژوهشگاه

رئیس پژوهشگاه در ادامه یادآور شد: در بیستم خردادماه سال جاری، مقام معظم رهبری مصرحاً بر کارآمدی علوم انسانی و ضرورت توجه مسؤولان به بهره گیری از دانشمندان علوم انسانی و دستاوردهای تحقیقاتی علوم انسانی تصریح کردند و فرمودند جامعه شناسی، روانشناسی و رشته های دیگر می توانند به کمک حل مشکلات جامعه بیایند و دستگاه ها از این دستاوردها بهره ببرند. وی افزود: ریاست محترم جمهوری نیز در جشنواره فارابی سال ۹۶ علوم انسانی را قطب نمای جامعه معرفی کردند و تصریح کردند حتی کار صنعت بدون توجه به علوم انسانی ممکن است به ضرر جامعه باشد. یعنی این علوم انسانی است که باید مسیر جامعه را تعیین کند و افق های توسعه را روشن کند.

دکتر قبادی این رخدادها را از این جهت که جامعه و مجموعه دستگاه های اجرایی به سمت این باور عمومی و گفتمان فراگیر پیش می روند که علوم انسانی زیرساخت توسعه است و می تواند مسیر صحیح توسعه را تعیین کند، مبارک دانست و گفت: این موضوع به طور کلی برای جامعه مغتنم است. به ویژه برای ایران که تمدن دیرینه و میراث های ارزشمند جهانی در این زمینه دارد. این موضوع در حقیقت ما را به بازآفرینی و باز خوانش میراث های ما و اینکه توانایی این میراث را برای کم کردن دردها و آلام جامعه به کار ببریم دعوت می کند و فرصتی فوق العاده برای پژوهشگاه علوم انسانی می سازد که به عنوان بزرگترین مرکز پژوهشی علوم انسانی در غرب آسیا و یکی از بزرگترین مراکز تحقیقات علوم انسانی در سراسر دنیا با کار کیفی، دقیق و زمان مند این سرمایه های ضمنی که از سرمایه های آشکار بسیار مهمترند پاس بدارد و به فعلیت برساند.»

رئیس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در ادامه صحبت هایش به ویژگی های جامعه آرمانی اشاره کرد و گفت: یک جامعه آرمانی، جامعه ای در آرامش و اطمینان خاطر درون و برون است که در آن امنیت درون زا، حقوق شهروندی تأمین، استقلال کشور محترم باشد، جامعه مودت گرا، آرام، همراه با آسایش و اطمینان پایدار در آن اصل باشد، انسان بتواند اصیل بودن خود را درک و حس کند، استوار، سرافراز، با اعتماد به نفس، مبتکر، خلاق، آزاد اندیش و قانع باشد. جامعه متشکل از چنین انسان هایی جامعه ای خودباور و متکی به نفس خواهد بود، در برابر تهدیدها و تحریم ها شایعه پذیر نخواهد بود، قدرت، توانایی و انسجام اجتماعی خود را فراموش نخواهد کرد. شاید با توجه به مجموعه توانایی های بی بدیل پژوهشگاه بتوانیم ظرفیت های موجود را به سمت انسان

دکتر کریم مجتهدی، استاد پیشکسوت فلسفه :

پژوهش جز با اراده پژوهشگر امکانپذیر نیست

اولین روز هفته پژوهش با شعار «پژوهش و جامعه»، ۲۴ آذر در سالن حکمت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد.

دکتر کریم مجتهدی، استاد پیشکسوت فلسفه که در این مراسم افتتاحیه هفته پژوهش سخن می گفت، اظهار داشت: مراکز علمی ۳ هدف اصلی آموزش، پژوهش و انتقال محصول کار به جامعه را بر عهده دارند. آموزش مربوط به دروس و میراثی است که از گذشته به ما رسیده است. پژوهش، مربوط به آینده است و نکته مهم در پژوهش این است که مسایل درست طرح شوند، سپس برایشان راه حل یافت و از گذشته نیز استفاده کرد.

چهره ماندگار فلسفه در ادامه درباره تاریخ اروپای غربی و افراد تاثیرگذار بر فرهنگ اروپا نکاتی را ذکر کرد: ««شارل ماین» از لحاظ تاریخی پدر اروپای غربی است و از این جهت برای ما اهمیت دارد که بنیان‌گذار مدارس است. او که یک جنگجو بود به این نتیجه رسید که سیاست تنها و حتی ریاست تنها کافی نیست و برای ساختن یک قوم و یک ملت باید در درجه اول فرهنگ را دریافت. او این کار را از طریق مدارس انجام داد و از «آلکویین یورک»، معلم اروپایی، کمک گرفت. این افراد به معنی متداول باسواد و در اطلاعات متبحر نبودند اما معلمانی بودند که تیت درستی داشتند. نتیجه و محصول این تلاش‌ها «ژان اسکات اریژن»، فیلسوف ایرلندی، است که فلسفه عرفانی بسیار درخشانی دارد.

وی افزود: غرب در قرن ۱۳ میلادی «ابن سینا» را کشف کرد. «ابن سینا» بیش از آنچه ما فکر می‌کنیم در شکل‌گیری فرهنگ اروپا نقش داشته است. اروپایی‌ها برای اینکه بتوانند کتاب‌های «ژان اسکات» را رواج دهند حرف‌های او را همراه حرف‌های «ابن سینا» تالیف کردند و یک ابن‌سینای مجعول ساختند اما همین نیز نقش بزرگی داشته است.

دکتر مجتهدی در پایان پژوهشگران و دانشجویان را مورد خطاب قرار داد و گفت: اگر پژوهشگران و دانشجویان تصور کنند برای تحصیل فراغتی فراهم خواهد شد تا آنها با فراغ بال به پژوهش بپردازند باید بدانند هیچ‌گاه چنین فراغتی در جهان فراهم نخواهد شد و این فرصت تنها با اراده به کار، اراده به تحصیل و اراده به تحقیق فراهم خواهد شد. ■

پژوهش و جامعه ۲، ویژه نامه هفته پژوهش

کتابی که ۴۵ سال است در دست

«انو» بود؛ امروز تمام شد

شیرین شهیدی نوه دکترامیر بانو کریمی^۱

بزرگترین افتخارم بزرگ شدن زیر سایه شیرزنانی مانند انو (نام دکتر کریمی

از زبان نوه های وی) بود. زنانی که هیچوقت از سختی راه ننالیدند و به کار خود و خدمت به مملکتشان ادامه دادند. حساسیتیم روی کار آنو روزهای آخر دوره لیسانسم آغاز شد. زمانی که یک جلد از کتاب را به استاد آمریکاییم هدیه دادم و ایشان «اسطوره ایران شناسی» با چشمان اشک‌آلودش از من خواست که به آن طرف میزش بروم و گفت: «کتابهای مادر بزرگت از دوران دانشجویی در هاروارد تا به امروز هر روزه جلوی چشمانم است.» فوری زنگ زد به همکارانش و از من پرسید: «جلد بعدی کی چاپ می‌شود؟ چون خیلی‌ها برای ادامه پژوهش‌شان به آن نیازمند هستند!». موضوع را برای آنو که تعریف کردم، خندید و گفت: «مبالغه می‌کنی کمتر کسی پیگیر کار من است!»

در این ۴۵ سال کمتر کسی داخل کشور متوجه زحمات آنو شد. پژوهش کار سختی است و پژوهشگر منتظر قدردانی دیگران نمی‌ماند. آنو شاگرد اول کشور که قبل از انقلاب موفق به دریافت بورسیه در خارج از کشور شده بود؛ تصمیم گرفت که در ایران بماند و به کشورش خدمت کند. مانند آنو صدها نفر دیگری هستند که در خاموشی به راه خود ادامه می‌دهند. بیاییم برای حفظ فرهنگ این سرزمین، از یکدیگر حمایت کنیم و به جای اینکه خارجی‌ها ارزش این افراد را به ما یادآوری کنند؛ خودمان قدردان زحمات‌شان باشیم. شاید به این امید، فرزندان این مرز و بوم هیچوقت دلسرد نشده و مانند آنو در خدمت به سرزمین خودشان کوشا باشند. ■

تلمذ می‌کردم، با توجه به اینکه بنده به زبان انگلیسی تسلط داشتم دکتر پیشنهاد داد تا کتاب را تهیه و مطالعه و تصحیح کنم و فصل سوم آن را برای رساله دکترای خود ارایه دهم. کتاب را سفارش دادم که از پاریس برایم بیاورند و تصحیح فصل سوم به من واگذار شد. بنده به اتفاق دکتر مصفا این کار را انجام دادیم و ۹۷ باب آنرا من تصحیح کردم که در ۳۰ باب آن دکتر مصفا مشارکت داشت و بنیاد فرهنگ ایران، بخش سوم که رساله دکترای بنده بود را در سال ۱۳۵۲ به چاپ رساند و در زمانی دیگر بخش دوم را به همراه دکتر مصفا تصحیح و در سال ۱۳۵۸ منتشر شد. این کتاب سرگذشت طولانی دارد، قرار بود که مرحوم ملک الشعرای بهار با وزارت فرهنگ قرارداد منعقد و کتاب چاپ شود اما به دلایلی این امر میسر نشد تا اینکه با همکاری دکتر زعفرانچی و سپس دکتر رفیعی این کار به اتمام رسید. این کتاب مورد توجه اعراب و ترکای عثمانی قرار گرفته و چند ترجمه عربی نیز دارد.

دکتر امیربانوکریمی در مورد زحمت و مشقت تصحیح و مقابله ۴۵ ساله متن این کتاب گفت: امروز خوشحالم که کتاب جوامع الحکایات و لواصع الروایات چاپ شد و من حاصل ۴۵ سال از عمرم را می‌بینم. این کتاب یکی از اعضای خانواده ما بود و فرزندانم احساس خواهرخواندگی نسبت به آن دارند.

دکتر قبادی، رییس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در مراسم رونمایی از این کتاب ارزشمند و میراث تاریخی و فرهنگی ایران زمین گفت: اگر ما باور داریم که پژوهشگاه علوم انسانی نماد تمدن ایران معاصر هست امروز شما شاهد این ادعا هستید و عوفی خود تاریخ فرهنگ معاصر هم هست ما از طریق مجاهدت فوق العاده دکتر امیربانو کریمی به پیوستگی تاریخ و فرهنگ پی می‌بریم و پژوهشگاه مظهر این فرهنگ معاصر است. ■

۱- این متن، دلبسته‌ای «شیرین شهیدی» کوچکترین نوه مرحوم علامه دکترسیدجعفر شهیدی و سومین نوه دختری خانم دکتر امیربانو کریمی در مورد دکتر امیربانو کریمی است. وی بیشتر عمر خودش را دور از وطن بوده اما به ایران و ایران زمین عشق می‌ورزد و هم اکنون دانشجوی دوره دکتری حقوق تجارت در دانشگاه NYU منهتن نیویورک است.

گزارش پنل تخصصی
کارآمدی علوم انسانی در مواجهه با تحریم

نخستین پنل هفته پژوهش با عنوان «کارآمدی علوم انسانی در مواجهه با تحریم» صبح روز شنبه ۲۴ آذر ۹۷ با حضور دکتر نعمت الله فاضلی، استاد مطالعات فرهنگی و دکتر حسین صادقی اقتصاددان در سالن حکمت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد.

دکتر حمیدرضا دالوند، مدیر پنل تخصصی کارآمدی علوم انسانی در مواجهه با تحریم، در ابتدا با اشاره به اینکه تحریم یک بلیه بزرگ است و عوارض آن در کشور بزرگترین چالش اجتماعی است به طرح موضوع پرداخت و گفت: می توان دو نوع نگاه به تحریم داشت؛ یکی نگاه منتقدانه و دیگری نگاه متعهدانه. از آنجا که پژوهشگاه مدت هاست شعار نگاه مسئله مند و مسؤولیت اجتماعی را مطرح کرده است و با توجه به اینکه ما مرجعیت علوم انسانی را در ارکان اصلی هویت، امنیت و توسعه می دانیم بنابراین این تعهد بر عهده ماست که به این مسئله ورود کنیم.

نعمت الله فاضلی: علوم انسانی باید انسان و جامعه دفاع کند

دکتر نعمت الله فاضلی در این پنل تخصصی، با طرح دو رویکرد عقلانیت

ابزاری و عقلانیت ارتباطی سخنانش را آغاز کرد و گفت: در عقلانیت ابزاری که گفتمان غالب در ایران است تلاش می شود همه چیز در خدمت اقتصاد باشد اما در برابر آن در عقلانیت ارتباطی بر گفتگو، تعامل و ارتقاء تعاملات انسانی و اجتماعی از راه ترویج دانش تاکید می شود. وی تاکید کرد: ما باید در پیوند پژوهش و جامعه موضع گیری و اولویت هایمان را در برابر این دو رویکرد مشخص کنیم.

نعمت الله فاضلی با اشاره به نظرات «کارل اسپراکلن» در کتاب «دفاعیه اخلاقی برای علوم اجتماعی» تشریح کرد: در جهانی که سرمایه داری، سوداگری و پول به صورت خدای مطلق مطرح شده است هیچ چیز و هیچ کس نمی تواند خود را از سیطره بازار رها کند. در چنین شرایطی بروکراسی، تکنوکراسی و ارزش های عریان اقتصادی اولویت هستند و انسان، اخلاق، ارزش، باورها و فرهنگ به حاشیه رانده شده است.» این استاد جامعه شناسی در ادامه گفت: علوم انسانی علوم هویت، امنیت، توسعه، معنویت و فضیلت اند و علم انسانی تنها زمانی می تواند کارش را درست انجام دهد که دریابد پشتوانه انسان بودن ادبیات، هنر، فلسفه و متن است.

وی با طرح این پرسش که علوم انسانی در وضعیت اکنون باید چه کار کند،

راهکارهایی ارائه داد و گفت: بخش عظیم رنج جامعه امروز فقر اجتماعی و فقر انسانی است. وظیفه علوم انسانی آشکار کردن و فهم پذیر کردن جایگاه انسان و ارزش های انسانی در این موقعیت است. در شرایطی که سیطره بازار چشم جامعه را کور کرده است رسالت ما بیدار کردن جامعه از طریق متن و ارزش های نهفته در تاریخ، زبان و ادبیات است.

بخش عظیم رنج جامعه امروز

فقر اجتماعی و فقر انسانی است.

وظیفه علوم انسانی آشکار کردن

و فهم پذیر کردن جایگاه انسان و

ارزش های انسانی در این موقعیت

است.

فاضلی راهکار دیگر را داشتن موضع انتقادی علوم انسانی و اجتماعی دانست و افزود: جامعه امروز از انفعال رنج می برد و علوم انسانی و اجتماعی باید به مردم بیاموزد که می توانند با استفاده از تاریخ، ادبیات، فلسفه، راون شناسی و سایر علوم انسانی، فضیلت های اخلاقی برای موقعیت اکنون را پیدا و خود را توانمند کنند.

این جامعه شناس و پژوهشگر مطالعات فرهنگی با بیان اینکه علوم انسانی در موقعیت رنج و تحریم بهتر می تواند دیده شود راهکار دیگر را دفاع علوم انسانی از خود بیان کرد و تشریح کرد: علوم انسانی و اجتماعی علوم دفاع از انسان و جامعه اند و علم انسانی برای انجام این کار ابتدا باید از خودش دفاع کند. در شرایطی که علم انسانی در هجمه بازار، قدرت و ایدئولوژی تضعیف شده است مهم ترین کار علوم انسانی این است که از خودش دفاع کند، جایگاه سخن و متن را موجه، مقبول و مشروع گرداند. انسان ها برای زندگی به خانواده، عشق، دوست داشتن، گفتگو و شعر نیاز دارند و علوم انسانی باید کارکرد ادبیات را به جامعه توضیح دهد و با صدای بلند بگوید جامعه فقیر جامعه ای نیست که پول ندارد بلکه جامعه ای که قدرت گفتگو، تفکر و استدلال ندارد فقیر است.

حسین صادقی: فرمان مقابله با تحریم باید دست علوم انسانی باشد

دکتر حسین صادقی، عضو هیات علمی دانشگاه تربیت مدرس نیز در این پنل با رویکردی اقتصادی به تحلیل راهکارهای علوم انسانی برای مقابله با تحریم

پرداخت. وی با مروری بر اِعمال تحریم ها علیه ایران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی گفت: کشور ایران بعد از به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی بلافاصله دچار تحریم های نوشته و نانوشته شد که تا به امروز با آن دست به گریبان است. به طور مثال؛ بدعهدی آلمانی ها در مورد تکمیل پروژه نیروگاه کشور در اوایل انقلاب را می توان مصداق بارز تحریم های نانوشته دانست. احداث نیروگاهی که بیش از ۸۵ درصد آن توسط آلمانی ها تکمیل شده بود به یکباره پس از انقلاب اسلامی متوقف شد و بعد از سالها وقفه و با صرف هزینه ای هنگفت، روسها این پروژه را تکمیل کردند. این نمونه بارزی از تحریم نانوشته علیه کشور ایران است.

صادقی به بیان چگونگی اعمال تحریم نانوشته در تولید نفت کشور پرداخت و ادامه داد: ایران در سال ۵۶ با تولید بیش از ۶ میلیون بشکه نفت در طول سال مواجه بود که پس از انقلاب و خروج متخصصان خارجی از کشور این میزان تولید به ۲ میلیون بشکه کاهش پیدا کرد و تا به امروز به دلیل تمرکز تحقیق و توسعه در خارج از کشور و انجام بدنه عملیاتی در داخل و عدم توانایی در بومی سازی تحقیق و توسعه و مهندسی مخازن نتوانسته ایم این کاهش تولید را جبران کنیم. بعد از انقلاب ما با مشکل بزرگی را به نام تحریم روبرو بوده ایم که طی دهه های اخیر روند مقابله با آن که در دانشگاه تربیت مدرس مورد بررسی قرار گرفت. در پژوهشی که در دانشگاه تربیت مدرس انجام شد از علوم انسانی به عنوان راهکاری کارآمد برای مقابله با تحریم ها یاد شد. با توجه به اینکه مبحث تحریم، مبحثی بین رشته است و پیشینه ای که ما در دانشگاه داریم، سعی بر آن هست که در مقابله با تحریم ها یک کار منظم و سازمان یافته انجام دهیم. بحث تحریم بیشتر مرتبط با بحثهای اقتصادی است اما تحریم مسئله ای بین رشته ای و تقریباً مرتبط با تمام رشته ها است. در واقع مقابله با تحریم یک پدیده بین رشته ای است که به همه علوم مربوط است اما اتاق فرمان باید در علوم انسانی باشد.

این اقتصاد دانان در مقابله با تحریم ها دو نوع برخورد را اعمال می کنند، که این موارد به یک نامه نگاری گله مندانه و یا برگزاری جلساتی که خروجی چندان مفیدی ندارد، ختم می شود. از آنجا که تحریم یک بحثی دائمی است نیاز به یک سازوکار بلندمدت دارد، به همین منظور در دانشگاه تربیت مدرس از همین سازوکارهای پژوهشی بهره بردیم تا فعالیت های پژوهشی گسترش یابد. ما برای مقابله با تحریم ها سازوکاری خوشه را مدنظر قرار دادیم و پیش نویس اولیه در زمینه راه های مقابله با تحریم را تهیه و در آینده ای نزدیک به صورت تفصیلی آن رامنشر خواهیم کرد. اگر دانشگاه تربیت مدرس را بعنوان دانشگاه پایلوت در نظر بگیرید این بحث در این دانشگاه پایه ریزی شده و به یک فعالیت مستمر تبدیل شده است.

دکتر صادقی با بررسی و آسیب شناسی مسائل مقابله با تحریم پرداخت و اظهار کرد: در بحث آسیب شناسی مقابله با تحریم می توان به می توان به مسئله عدم تحقیق و توسعه، وجود بیماری هلندی در اقتصاد کشور، توسعه ناپایدار و از بین بردن اکوسیستم کشور، اقتصاد غیر رسمی و عدم حکمرانی خوب اشاره کرد که با بررسی هر یک از این موارد می توانیم آسیب های این بخش را کاهش دهیم.■

گزارش دومین پنل هفته پژوهش علوم انسانی و راهکارهای مقابله با فساد

دومین نشست تخصصی هفته پژوهش با عنوان «علوم انسانی و راهکارهای مقابله با فساد» روز دوشنبه ۲۶ آذر ۹۷ در سالن حکمت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با حضور دکتر سمیه توحیدلو رئیس پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی کاربردی، دکتر حسین صافی زبان شناس، دکتر احمد پاکتچی رئیس پژوهشکده دانشنامه‌نگاری و دکتر منصور ساعی عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و پژوهشگر رسانه برگزار شد.

دکتر منصور ساعی که مدیریت پنل را برعهده داشت در ابتدا با بیان اینکه فساد در نقطه مقابل سلامت است گفت: فساد یک رویداد نیست بلکه محصول یک فرایند است. به عقیده پژوهشگران پایه‌های نارضایتی مردم که منجر به انقلاب سال ۵۷ شد فساد مالی در میان قدرتمندان بود. با نگاهی به گذشته نیز در می‌یابیم فساد در ایران به شکل سیستماتیک درآمده است. وی با بیان اینکه در این پنل تلاش می‌شود ریشه‌ها و عوامل این رخداد از دیدگاه صاحب‌نظران مورد بررسی قرار گیرد، به طرح مسئله پرداخت و گفت: برخی معتقدند فساد یک امر سیاسی است و کنترل آن نیز نیازمند اراده سیاسی و مستلزم وجود حکمرانی خوب و شفافیت در عملکرد سازمان‌ها و دولتمردان و مدیران است. برخی هم معتقدند فساد در ایران به یک فرهنگ تبدیل شده است. برای نمونه کسی که در صف نمی‌ایستد و یا قانون را دور می‌زند آدم «زرنگی» به حساب می‌آید و زرنگی و فساد به یک امر مثبت یا فساد مثبت تبدیل شده است.

وی ادامه داد: در کشورهای موفق یکی از راهکارهای مقابله با فساد ایجاد شفافیت اطلاعاتی از طریق رسانه‌ها است و رسانه‌ها ناظر بر عملکرد دولت‌ها و، نهادها و قدرت سیاسی هستند. اما متأسفانه در کشور ما نظارت رسانه‌ای برای جلوگیری از خطاها و قانون‌گریزی‌ها پذیرفته نشده است. این در حالی است که در کشورهای موفق روزنامه‌نگاری دیده‌بانی یا مراقبتی به منظور جلوگیری و کنترل فساد و ایجاد شفافیت و تقویت احساس مسئولیت اجتماعی در برابر تصمیم‌ها و عملکردها در میان سازمان‌ها، مدیران و دولتمردان از پشتوانه قوی قانونی برخوردار است و رسانه‌ها ناظران سازمان و دولت به نمایندگی از مردم هستند.

این پژوهشگر حوزه ارتباطات گفت: چرا باید نهاد رسانه ما نتواند بر سازمان‌های دولتی و خصوصی نظارت کند؟ مدیران سازمان‌های ما نگاه مالکانه به اطلاعات دارند و به هر اندازه که لازم بدانند به جامعه اطلاعات می‌دهند. در واقع در بسیاری از موارد مردم نامحرم‌ان اطلاعاتی هستند. در حالی که در کشورهای موفق اطلاعات سرمایه مردم است و متعلق به مردم است و باید به مردم داده شود

دکتر سمیه توحیدلو، رئیس پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی کاربردی، برای بررسی و شناخت فساد از نگاه علوم انسانی و اجتماعی به نظرات «سوزان زاکرمن» اشاره کرد و گفت: زاکرمن فساد را تجلی ناتوانی ساختار قدرت در پشتیبانی از فعالیت‌های مولد می‌داند. وی با بیان اینکه برای فهم فساد باید آن را در دو سطح خرد و کلان بررسی کرد افزود: در سطح خرد از منظر روان‌شناسی اجتماعی به موضوع می‌نگرم و چگونگی باور و نوع نگاه مردم به مسئله فساد را مورد مطالعه قرار می‌دهم.

رئیس پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی کاربردی گفت: جامعه ما روز به روز به سمت مصرف‌گرایی پیش می‌رود و رسانه‌ها این موضوع را بازتولید می‌کنند: از طرفی مردم با توجه به وضعیت اقتصادی شان امکان برآورده کردن توقعاتشان را ندارند، این موضوع در کنار بی‌اعتمادی و شکاف بین مردم و دولت نوعی هراس از آینده در جامعه ایجاد کرده است.» این جامعه‌شناس با ارائه آمارهایی در این زمینه اهمیت موضوع را آشکار کرد و گفت: «طبق آمار مرکز بررسی‌های مجلس ۱۵ درصد جمعیت شهری و ۱۲ درصد جمعیت روستایی ما درگیر خط فقر مطلق هستند و طبق اعلام بانک مرکزی ۲۵ میلیون نفر درگیر فقر مطلق و ۴۰ میلیون نفر درگیر خط فقر نسبی هستند.» وی افزود: «آمارها نشان می‌دهد میزان اعتماد مردم به دولت در دهه اخیر نصف شده است. همچنین ۸۸ درصد مردم به اینکه دولت می‌تواند مشکل بیکاری و اشتغال را حل کند اعتماد ندارند.»

توحیدلو در مورد راهکارهای علوم انسانی برای مقابله با فساد «تفکیک نهاد اقتصاد از سیاست، تفکیک نهاد‌های کنترلی و نظارتی از نهاد اقتصادی و سیاسی از راهکارهای مقابله با فساد است. متأسفانه در جامعه ما رسانه آزاد وجود ندارد و علی‌رغم طرح موضوع کارآفرینی به دلیل وجود رانت‌های اطلاعاتی مردم امکان رقابت اقتصادی ندارند و اغلب سرمایه‌گذاری‌های کلان مربوط به دولت یا فیرادولت است.»

وی با بیان اینکه در بحث فساد، اقتصاد سیاسی جامعه مهم است و فساد مسئله‌ای سازمان‌دهی شده است عنوان کرد: «هرچه در جامعه فساد خوب بیشتر باشد، مقابله با فساد و تغییر ساختار سخت‌تر است و ما در جامعه گرفتار این مشکل شده‌ایم.» وی افزود: «علوم انسانی برای کاستن فساد نیازمند اقداماتی مانند تغییر قوانین و آیین‌نامه‌ها، شفاف‌سازی، پاسخ‌گویی، دولت الکترونیک و مصادیق حکمرانی خوب است.»

این پژوهشگر با تأکید بر لزوم ورود نهاد علم برای حل این مسئله تشریح کرد:

برای مقابله با فساد باید میزان فساد را سنجید و شاخص‌های سنجش فساد را مشخص کرد. وی در ادامه از «شاخص ادراکی فساد»، «شاخص نسبت رشوه» و «شاخص کسب و کار بین المللی» نام برد و گفت: مسئله تحریم عاملی برای کاهش مقوله شفافیت است و صرف‌نظر از سایر عوارض امکان رانت و فساد را بالا می‌برد. وی با ذکر این نکته که در جامعه باید جایی وجود داشته باشد که حساسیت نسبت به فساد، قدرت، نظارت و تغییرات در این زمینه را بالا ببرد گفت: نهاد علم باید به این موضوع ورود کند و با حضور عالمان گلوگاه‌ها، شاخص‌ها و سنجه‌های فساد را مشخص کند و در نهایت راهکارهایی ارائه کند که سیاست‌گذاران بر اساس آن وضع موجود را مورد بررسی و تغییر و اصلاح قرار دهند.

حسین صافی عضو هیات علمی گروه زبان‌شناسی، فساد در نظام علمی کشور به ویژه علوم انسانی را مورد بررسی قرار داد و ذکر این نکته که بی‌عدالتی در راس نظام علمی و بی‌اخلاقی در جامعه علمی کشور وجود دارد، تشریح کرد: «منظور از فساد در مراتب بالایی ساختار نظام علمی کشور خلاء قانونی در حوزه پژوهشی، وضع قوانین نابجا و وجود نداشتن ضمانت اجرایی قوانین است.»

صافی تأکید کرد: «یکی از مفسده‌های موجود در علوم انسانی راندن علوم انسانی با چوب غیرعلوم انسانی است. این تفکر که محصولات علوم انسانی زودتر به پول تبدیل شوند و کمیت زدگی در علوم انسانی بدون در نظر گرفتن اندیشه‌ورزی از مصادیق فساد آشکار در علوم انسانی است.» وی افزود: «وقتی علوم انسانی در بدنه خود دچار فساد است نمی‌توان انتظار داشت برای رفع فساد در جامعه راهکار ارائه دهد.»

دکتر احمد پاکتچی دیگر سخنران این نشست از رویکرد دانشنامه‌نگاری به مسئله فساد پرداخت. رئیس پژوهشکده دانشنامه‌نگاری دانشنامه‌ها را در سه گروه همگانی، تخصصی و مسئله‌محور معرفی و اظهار امیدواری کرد: دانشنامه‌ها به سمت مسئله‌محوری پیش بروند. پاکتچی در ادامه از دانشنامه‌های مختلف در سطح جهانی در باره موضوع فساد نام برد و تأکید کرد: «فساد در سطح جهان موضوع مهمی است. ۸۰ درصد مسائل فساد مسائلی است که در نقاط دیگر نیز وجود دارد و راه حل‌هایی که برای این مسائل یافته شده است می‌تواند برای ما نیز موثر باشد ضمن اینکه نباید ۲۰ درصد مسایل بومی را نادیده گرفت.»

وی افزود: «در مسایل علوم انسانی و اجتماعی خودآگاهی و دانایی بخش اعظم علاج است و از آنجا که دانشنامه منبعی است که می‌تواند دانایی بخشی داشته باشد به عنوان یک راهکار در این زمینه مورد توجه قرار می‌گیرد.» او ادامه داد: «بخش قابل ملاحظه‌ای از فساد ناشی از ناآگاهی و بخش مهمی از آن ناشی از صلاح انگاشتن رفتار فاسد است. دانشنامه با ارائه آگاهی فراگیر و نظام‌مند ابزار مناسبی برای مبارزه با فساد است.» این استاد دانشگاه با بیان اینکه مسئله فساد را می‌توان از رویکردهای مختلف مورد بررسی قرار داد گفت: «این موضوع یک موضوع چند رشته‌ای است و می‌توان از منظرهای مختلف از جمله فلسفه اخلاق، جامعه‌شناسی، زبان‌شناسی، روان‌شناسی تربیتی، ادبیات و فرهنگ عامه، آموزه‌های دینی، اقتصاد، مدیریت و فناوری به این موضوع نگریست.» پاکتچی در پایان از تدوین دانشنامه‌ای در زمینه فساد خبر داد و اظهار امیدواری کرد که پژوهشگران در رشته‌های گوناگون در این زمینه همکاری کنند. ■

گزارش پنل تخصصی علوم انسانی و محیط زیست

دومین پنل تخصصی مراسم هفته پژوهش در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با عنوان «علوم انسانی و محیط زیست» صبح روز دوشنبه ۲۶ آذر ۹۷ در سالن حکمت این پژوهشگاه برگزار شد. جلال ولی الهی، سیمین ناصری، امید ملاک بهبهانی، زهرا پارساپور و سید علی اصغری سخنرانان این پنل بودند و دکتر امیر عبدالرضا سپنجی مدیریت این پنل را بر عهده داشت.

جلال ولی الهی اولین سخنران این نشست با اشاره به تباهی‌های زیست محیطی در صد سال اخیر گفت: «امروزه تباهی‌های زیست محیطی فراگیر، جدی و مخاطره‌آمیز شده است به‌طوری‌که موجودیت خود انسان در معرض خطر قرار گرفته است.»

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید رجایی افزود: «فرهنگ، طبیعت و تکنولوژی از رئوس علوم زیست محیطی هستند و علوم مختلف از جمله بوم‌شناسی، جنگلداری، زمین‌شناسی، جامعه‌شناسی و علوم سیاسی به فهم محیط زیست اطراف ما کمک می‌کنند.»

ولی الهی تغییرات آب و هوایی و گرم شدن زمین، فقر و گرسنگی، کمبود آب و خشکسالی، نابودی

و انصاف، ظلم‌ستیزی، فقرزدایی، اهمیت دانش و دستیابی به یقین در عملکرد فردی و اجتماعی، رعایت حقوق همسایه و حقوق حیوانات، جلوگیری از فساد و تباهی در زمین، احترام متقابل در روابط اجتماعی، برقراری نظم و امنیت و در نهایت برانگیختن مکارم و ارزش‌های اخلاقی انسان و رسیدن به مفهوم انسان کامل و مدینه فاضله انسانی گهرهای گرانبهایی هستند که باید مورد توجه قرار گیرند.» وی در ادامه به بیان مواردی از راهکارهای عملی و موثر در فائق آمدن به مشکلات زیست محیطی در نهج البلاغه و آثار امام علی (ع) پرداخت و با تاکید بر لزوم توجه به این موضوع و اهتمام به استفاده از این آموزه‌های ارزشمند سخنانش را به پایان رساند.

دکتر سیمین ناصری، استاد دانشکده بهداشت و معاون پژوهشی دانشگاه تهران دومین سخنران این پنل تخصصی بود که به موضوع آلاینده‌های محیط زیست در ایران و تأثیرات آن بر سلامت و بهداشت مردم پرداخت. ناصری با ذکر آمار جهانی این موضوع را تشریح کرد و گفت: «ایران کشوری وسیع و پرجمعیت است و جمعیت آن به طور میانگین سالانه یک میلیون نفر افزایش می‌یابد.» وی با اشاره

به روند مهاجرت از روستاها به شهرهای بزرگ تاکید کرد: «طبق آمار نسبت جمعیت شهری به روستایی در ایران حدود ۲۰ درصد بیشتر از میانگین جهانی است.» وی افزود: «در حال حاضر ۷۴ درصد از جمعیت شهرنشین هستند و پیش بینی می‌شود تا سال ۲۰۲۵ این رقم به ۸۷ درصد برسد.»

این استاد دانشگاه هشدار داد: «مهاجرت از روستاها به شهرهای بزرگ سبب افزایش پدیده حاشیه نشینی در شهرهای بزرگ با مشکلات و معضلات بهداشتی خاص خود می‌شود و اگر این موضوع مدیریت نشود محیط زیست و فرهنگ ما تحت تأثیر این مسئله قرار خواهد گرفت.»

این پژوهشگر مهم‌ترین چالش‌های زیست محیطی در ایران را آلودگی هوا، آلودگی آب، تغییر اقلیم و پسماند برشمرد و گفت: «۱۷ درصد بار بیماری‌ها در ایران منتسب به عوامل محیطی است.» وی با بیان اینکه آلودگی هوا هفتمین علت مرگ و میر در ایران است؛ گفت: «طبق آمار ۳۵ میلیون نفر در ایران با آلودگی هوا مواجهه دارند و این نشان می‌دهد بودجه وزارت بهداشت نباید صرفاً به درمان اختصاص پیدا کند بلکه باید به پیشگیری نیز توجه کنیم و با حفظ محیط زیست، ارتقاء کیفیت آب و هوا بار بیماری‌ها را کاهش دهیم.»

معاون پژوهشی دانشگاه تهران راهکارهای موثر در این زمینه نیز اشاره کرد و آگاهی بخشی عمومی در خصوص عوامل آلاینده محیطی، افزایش سطح فرهنگ زیست محیطی جامعه از طریق آموزش، انجام تحقیقات جامعه محور با رویکرد حفظ محیط زیست سالم، تخصیص بودجه کافی برای حفاظت محیط زیست، مدیریت صحیح منابع آب و استفاده بهینه از آب، آمایش سرزمین به ویژه در بخش کشاورزی، مدیریت فاضلاب‌ها و مواد زائد جامد شهری، کاهش مصرف بی‌رویه کودهای شیمیایی و آفت کش‌ها، تعامل با سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی، مشارکت بیشتر و موثر جامعه و تقویت همکاری‌های بین‌سازمانی و توجه ویژه به پیوند آب، انرژی و غذا را از جمله راهکارهای موثر در حفظ محیط زیست دانست. امید ملاک بهبهانی، عضو هیئت علمی پژوهشکده

زبان‌شناسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، حفظ محیط زیست را از رویکرد تاریخی مورد بررسی قرار داد و گفت: «توجه به حفظ محیط زیست در فرهنگ ایران باستان سابقه تاریخی دارد.» این پژوهشگر فرهنگ و زبان‌های باستانی با اشاره به اهمیت نگهداری و حفظ پاک‌ی زمین در فرهنگ زرتشت به اسطوره‌های موجود در آیین مانی نیز اشاره کرد و متنی قدیمی درباره نگهداری از زمین و آموزه‌های زیست محیطی در آیین مانی را برای حضار قرائت کرد. بهبهانی در پایان با قرائت شعر «آب را گل نکنیم» سهراب سپهری صحبت‌هایش را به پایان رساند.

زهرا پارساپور، مدیر کل فرهنگی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی دیگر سخنران این نشست تخصصی بود که با اشاره به ریشه‌های تاریخی بحران محیط زیست به تبیین رابطه ادبیات و محیط زیست پرداخت. وی با اشاره به اصطلاح «نقد بومگرا» گفت: «هر اثر ادبی تحت تأثیر محیط زیست خود است و ما در نقد بومگرا به رابطه ادبیات و محیط زیست و رابطه انسان و طبیعت می‌پردازیم.» وی نحوه انعکاس طبیعت در متن، نقش طبیعت در داستان، استعارات در پدیده‌های طبیعی و تفاوت نگاه در جنس و فرهنگ‌های مختلف به طبیعت را از دیگر مواردی دانست که در نقد بومگرا مورد توجه قرار می‌گیرند. پارساپور با ذکر نمونه‌هایی از اشعار قدیمی به تشریح این موضوع پرداخت.

این پژوهشگر با تاکید بر نقش ادبیات در اصلاح خرافات و باورهای نادرست در فرهنگ‌های مختلف که سبب آسیب محیط زیست می‌شود گفت: «ادبیات همچنان که فرهنگ سازی می‌کند و به حفظ فرهنگ کمک می‌کند مطابق خاصیت و ماهیت هنر هنجار شکنی و فرهنگ شکنی هم می‌کند. این ویژگی ادبیات می‌تواند به اصلاح رفتار ما در حفظ محیط زیست کمک کند.»

سیدعلی اصغری، عضو هیئت علمی پژوهشکده اخلاق و تربیت آخرین سخنران این پنل بود که توسعه پایدار را از نگاه فلسفه محیط زیست مورد نقد و بررسی

قرار داد. این پژوهشگر با بررسی سابقه تاریخی جریان توسعه پایدار گفت: «فلسفه مادی‌گرا، سکولار و پیشرفت‌اندیشانه تفکر پشت ویرانگری تکنولوژی، ولع انسان و افزایش جمعیت بود و محیط زیست گرایان تفکر نوین مبتنی بر سادگی مادی و غنای معنوی را به جای این فکر منحرف طرح کردند.» او ادامه داد: «از آنجا که این چرخش ۱۸۰ درجه بود با تلاش برای یافتن راه ملایم‌تر، جریان توسعه پایدار پدید آمد.»

وی افزود: «معنی حداقلی توسعه تلاش برای بهبود وضعیت انسانی است اما در گفتمان معاصر توسعه اغلب مبتنی بر رشد اقتصادی است.» اصغری تبیین کرد: «در جریان اصلی توسعه پایدار نیز این نگاه ادامه دارد و در برنامه جهانی محیط زیست و توسعه تا سال ۲۰۳۰ همچنان تاکید بر رشد اقتصادی به عنوان حل‌کننده فقر و مسایل محیط زیست ادامه دارد اما رشد اقتصادی آسیب محیط زیست را در پی دارد و پاسخ توسعه برای رفع فقر به انحراف رفتن است.» وی گفت: «تا زمانی که رشد اقتصادی به عنوان معیار پیشرفت انسان کنار گذاشته نشود این مشکل برطرف نمی‌شود. بررسی‌هایی که طی سال‌های ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۸ انجام شد نشان داد تنها ۵ درصد تولید ناخالص جهانی نصیب ۶۰ درصد جمعیت فقیر جهان می‌شود و ۹۵ درصد مربوط به ۴۰ درصد ثروتمند است. یعنی فقر ریشه‌کن نمی‌شود بلکه فشار به محیط زیست افزایش می‌یابد.»

در پایان دکتر امیر عبدالرضا سپنجی، مدیر کل روابط عمومی سازمان حفاظت محیط زیست، آب، پسماند، آلودگی هوا و گرد و غبار را از اولویت‌های اصلی سازمان حفظ محیط زیست برشمرد و محیط زیست را مسئله‌ای فراجنایی و فراملی خواند. وی گفت: «تنها ۳ در هزار بودجه کشور به سازمان حفاظت محیط زیست اختصاص دارد و با این وضع نمی‌توان از این سازمان انتظار داشت در رفع مشکلات زیست محیطی موفق باشد.» سپنجی با تاکید بر لزوم اطلاع رسانی و آگاهسازی مردم در زمینه محیط زیست اظهار امیدواری کرد: «امیدوارم با گفتمان‌سازی در علوم انسانی بتوان مردم را هوشیار کرد تا خود نگاهبان محیط زیست باشند.» ■

دکتر یحیی فوزی:

تقویت گفتمان اثربخشی علوم انسانی از مهمترین اهداف طرح اعتلا است

در سومین روز هفته پژوهش، دکتر یحیی فوزی، جانشین رئیس پژوهشگاه در امور طرح اعتلاء و ساماندهی علوم انسانی گزارشی از فعالیت های انجام شده و طرح های مصوب ارائه کرد و گفت: طرح در جایگاه طرحی کلان متشکل از مجموعه طرح‌های پژوهشی مبنایی، راهبردی، کاربردی، مسأله‌مدار و چالش‌محور، با جهت‌گیری بومی‌گرایانه و منطبق با ارزش‌های دینی و فرهنگ ایرانی، از سال ۱۳۹۶ وارد مرحله اجرایی شد.

وی افزود: طرح های اولیه تعریف شده در ذیل مسائل اصلی طرح جامع اعتلاء شامل «نسبت علوم انسانی، دین، فرهنگ و جامعه»، «نسبت علوم انسانی با برنامه‌های پیشرفت و توسعه کشور» «نسبت علوم انسانی جدید با قدرت ملی و بین‌المللی»، «نسبت علوم انسانی با صنعت، تجارت و فناوری»، «نسبت بین علوم انسانی و نهادهای اجرایی» و «نسبت بین تحصیل، مهارت و اشتغال دانش آموختگان علوم انسانی» قرار داشت و در قالب چهار کارگروه تخصصی «مبنای نظری علوم انسانی»، «تاریخ و بازنایشی انتقادی علوم انسانی»، «کاربست مسائل علوم انسانی» و «علوم انسانی، مسائل، نیازها و چالش‌های جامعه»، ۱۳۰ عنوان طرح پیش بینی شد. از این تعداد، ۴۱ عنوان طرح از سوی پژوهشگران، استادان و متخصصان حوزه علوم انسانی سراسر کشور انتخاب شد و بعد از طی فرآیندهای چند مرحله‌ای و تصویب نهایی در شورای سیاستگذاری طرح جامع اعتلاء، وارد مرحله اجرا شد. همچنین در پاییز ۹۷ بیش از ۴۸ عنوان طرح نامه جدید مراحل بررسی را در دبیرخانه و کارگروه های چهارگانه طی می‌کنند.

دکتر فوزی، در ادامه با اشاره به طرح های پایان یافته اعتلا گفت: بعد از گذشت یک سال از آغاز اجرای نخستین طرح های مصوب، گزارش نهایی ۷ طرح از سوی مجریان ارائه شد. بعد از ارائه آرای «ناظران» طرح‌ها، در نهایت ۵ طرح همزمان با هفته پژوهش سال ۱۳۹۷ برای رونمایی آماده شدند که اسامی این طرح ها، مجریان و ناظران آنها عبارتند از:

- «علوم انسانی با رویکرد میان‌فرهنگی»؛ مجری طرح: دکتر علی اصغر مصلح؛ ناظر طرح: دکتر بیژن عبدالکریمی
- «نقش برنامه‌های آموزشی و پژوهشی علوم انسانی دانشگاه‌ها در پیشرفت و توسعه جامعه ایران»؛ مجری طرح: دکتر مقصود فراستخواه؛ ناظر طرح: دکتر هادی خانیکی
- «ارزیابی رابطه ایجابی قدرت و تحقق علوم انسانی در غرب»؛ مجری طرح:

دکتر غلامحسین مقدم حیدری؛ ناظر طرح: دکتر عماد افروغ

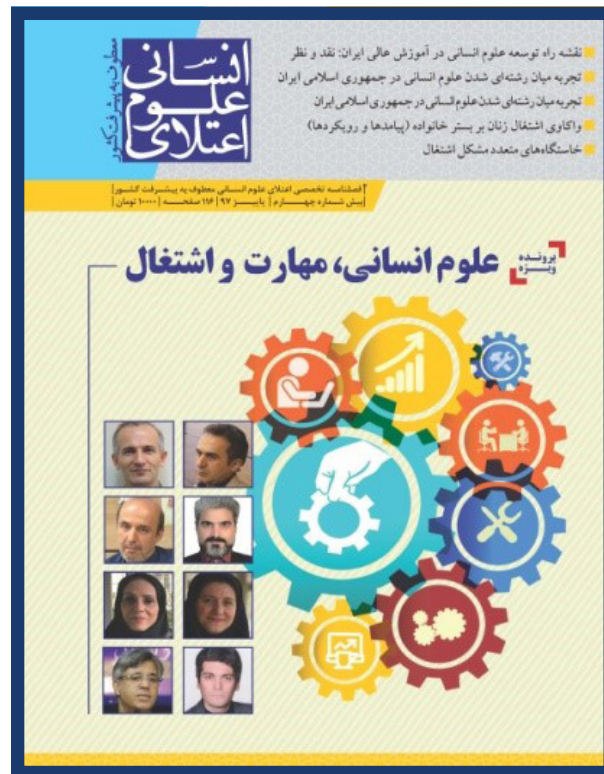
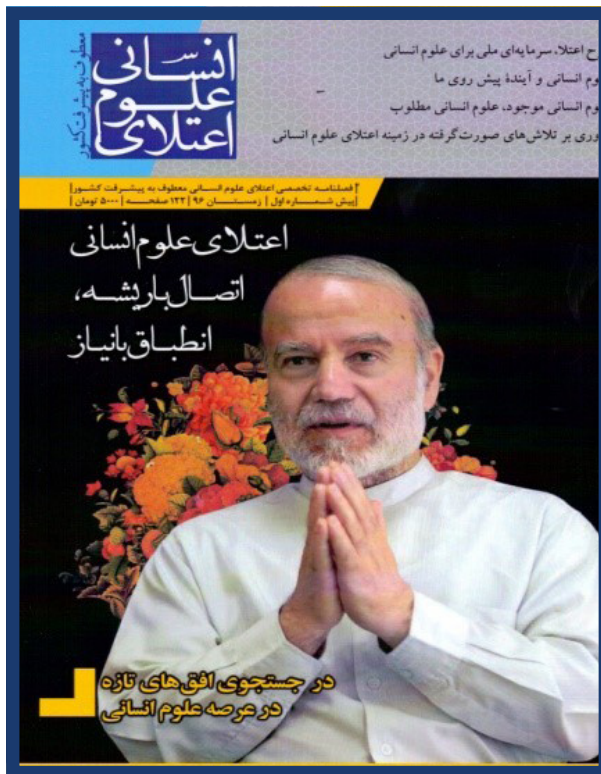
- «رشته علوم اجتماعی در ایران: بازخوانی تحلیلی ۸۰ سال برنامه‌های آموزشی علوم اجتماعی ایران تأسیس و توسعه رشته، مهارت و اشتغال دانش آموختگان».

مجری طرح: دکتر محمدسالار کسرایی؛ همکار اصلی طرح: دکتر آتنا غلام نیارمی؛ ناظر طرح: دکتر سعید معیدفر

- «علم تربیت در ایران: بازخوانی انتقادی ۸۰ سال آموزش علوم تربیتی در ایران؛ تأسیس و توسعه رشته، مهارت و اشتغال دانش آموختگان» مجری طرح: دکتر روح الله شهابی؛ ناظر طرح: دکتر محمدرضا بهرنگی.

وی همچنین یکی از فعالیت ها مهم در طرح جامع اعتلاء را انتشار «فصلنامه تخصصی طرح جامع اعتلاء» دانست و گفت: نخستین شماره این فصلنامه با محوریت معرفی طرح، تشریح اهداف، چشم انداز و چرایی طراحی و راه‌اندازی این طرح کلان ملی در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، در پاییز ۱۳۹۶ منتشر شد. این شماره با استقبال گسترده مدیران، مسئولان و سیاستگذاران علاقه مند به مسائل حوزه علوم انسانی در سطح کشور مواجه شد. شماره دوم و سوم نشریه در یک مجلد، حاصل مجموعه گفتگوها، مقالات و نتایج جلسات تخصصی و سخنرانی های علمی بود که با محوریت «علوم انسانی و جامعه» گردآوری شدند. این مجلد در تابستان ۱۳۹۷ منتشر شد. شماره چهارم نشریه با موضوع محوری «علوم انسانی و مهارت و اشتغال» به موضوع کاربردی و مهم ارتباط تحصیل، مهارت و اشتغال دانش آموختگان علوم انسانی اختصاص یافت. این شماره در انتهای پاییز ۱۳۹۷ همزمان با هفته پژوهش آماده چاپ شد.

دکتر فوزی با اشاره به مهمترین محورهای فعالیت طرح جامع اعتلاء تا سال آینده گفت: انتشار محصولات و تولیدات طرح در قالب کتاب، گزارش های راهبردی و توصیه های سیاستی و گزارش نشست های تخصصی و...، تقویت گفتمان اثربخشی علوم انسانی در کشور از طریق ترویجی سازی خروجی های طرح جامع اعتلاء، تقویت ارتباط با ذی نفعان و مراکز اجرائی و بهره برداران طرح جامع اعتلاء، تقویت رویکرد ملی طرح و افزایش سهم مشارکت اعضای هیات علمی سراسر کشور در طرح جامع اعتلاء و تقویت شبکه ملی محققان علوم انسانی در کشور از مهمترین برنامه های و فعالیت های ما در سال آینده خواهد بود. ■

معرفی پژوهشکده دانشنامه‌نگاری

دکتر احمد پاکتچی

مؤسسات دیگر است.

در حال حاضر ۱۲ نفر هیئت علمی تمام‌وقت (۳ دانشیار، ۸ استادیار و ۱ مربی) و ۲۰ نفر پژوهشگر در رشته‌های مختلف علوم انسانی، علوم پایه، هنر، کشاورزی و منابع طبیعی در این پژوهشکده مشغول به کارند و بخش اداری، مالی و پشتیبانی، پژوهش را یاری می‌دهد. و بیش از سیصد تن از استادان و متخصصان رشته‌های مختلف در امر نگارش، ترجمه، ویرایش، داوری و سایر فعالیت‌های دانشنامه‌نگاری همکاری دارند. کتابخانه پژوهشکده با حدود هفت هزار عنوان از دانشنامه‌ها و آثار مرجع در خدمت پژوهشگران و مراجعان است. آثاری چون دانشنامه کارآفرینی، زندگینامه علمی دانشوران، کتاب سال جمهوری اسلامی ایران شده‌اند.

اکنون این پژوهشکده با پیوستن به پژوهشگاه علوم انسانی و استفاده از شبکه نخبگانی علوم انسانی، با تجربه ربع قرن دانشنامه‌نویسی، آماده خدمت‌رسانی به بخش‌های مختلف جامعه از راه نگارش دایره‌المعارف‌ها و فرهنگ‌هاست و امید است با همکاری سایر پژوهشکده‌های پژوهشگاه، به اعتلای علوم و بالاخص علوم انسانی یاری رساند.

پژوهشکده دانشنامه‌نگاری پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پژوهشکده‌ای است که در سال ۱۳۷۱ به همت مرحوم استاد احمد بیرشک با نام «بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی» تأسیس شد. رواج دانش و ادب و بالا بردن سطح اطلاعات علمی و ادبی جامعه؛ شناساندن منابع زبان و ادبیات فارسی به مردم ایران و جهان؛ مطالعه و تحقیق در زمینه ادب و زبان فارسی، همکاری با دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و ارتباط مؤثر با جامعه از راه تولید دانشنامه‌ها، عمده‌ترین اهداف این پژوهشکده است.

این بنیاد در سال ۱۳۹۷ به پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پیوست و اکنون فعالیت دانشنامه‌نگاری را به خصوص در رشته‌های مختلف علمی با مدیریت دکتر احمد پاکتچی ادامه می‌دهد. تاکنون نزدیک به ۷۰ عنوان دانشنامه و فرهنگ و واژه‌نامه در حوزه‌های مختلفی چون ریاضی، فیزیک، کارآفرینی، کسب‌وکار، زیست‌شناسی، بیوتکنولوژی، آموزش عالی و غیر آن تألیف شده است و حدود ۳۰ طرح دانشنامه‌ای در دست اجراست. بیشتر این طرح‌ها با مشارکت دانشگاه‌ها و مؤسسه‌هایی چون دانشگاه خوارزمی، دانشگاه کاشان، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی و سازمان بنادر و دریانوردی، سازمان همیاری شهرداری و دهیاری کشور، شرکت انرژی نوین و برخی

پژوهش و جامعه ۲، ویژه نامه هفته پژوهش

علوم انسانی، نقد و اثربخشی

برنامه هفته پژوهش شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی با عنوان «علوم انسانی، نقد و اثربخشی» با ۱۰ سخنرانی، نشست و میزگرد علمی در روز پنج‌شنبه ۲۹ آذرماه سال ۹۷ در پژوهشگاه علوم انسانی برگزار گردید. این نشست‌های تخصصی از ساعت ۹ الی ۱۲ در سالن‌های مختلف پژوهشگاه علوم انسانی با حضور مدعوین و علاقه‌مندان برگزار شد. اخبار و اطلاعات این نشست‌ها در وب‌سایت پژوهشگاه در دسترس علاقه‌مندان است.

گروه	موضوع	سخنران
فلسفه و کلام	میزگرد تخصصی: «فلسفه علوم انسانی»	دکتر سید حمیدرضا حسینی دکتر هادی موسوی دکتر عبدالحسین خسروپناه دکتر علی اکبر احمدی افرمجانی دکتر قاسم پور حسن
روش‌شناسی	میزگرد تخصصی: نگاهی فلسفی به بحران محیط زیست جایگاه نقد در نظریه واقع‌گرایی انتقادی: مطالعه موردی: نقد برنامه علم دینی در ایران و ثمرات آن درنگی در باره روش در مطالعات حقوق محیط زیست	دکتر سید محمدرضا بهشتی دکتر سید محمد تقی موحد ابطحی دکتر رحیم نوبهار
زبان‌شناسی	میزگرد تخصصی: «زبان، جامعه و هویت»	دکتر حسین قاسم پور اقدم دکتر رضا کلاتری دکتر رضا امینی دکتر احمد رضانی
زبان‌های خارجی	میزگرد تخصصی: «علوم انسانی و اثربخشی» نقد ادبی اردو اثربخشی نقد واکاوی پیچیدگی نقد و تحلیل در زبان و ادبیات کلاسیک اردو و هندی	دکتر علی بیات دکتر مازیار مهمی دکتر اعظم لطفی
علوم اجتماعی	سخنرانی علمی: «جامعه‌شناسی معرفت با تأکید بر آرای کارل مانهایم»	دکتر عبدالرضا نواح
باستان‌شناسی	سخنرانی علمی: «ارزیابی ظهور و افول باستان‌شناسی تاریخ فرهنگی»	دکتر جواد حسین زاده
زبان و ادبیات عربی	سخنرانی علمی: «زبان عربی و فرهنگ ملی»	دکتر آذرتاش آذرنوش دکتر ابوالحسن امین مقدسی
علوم تربیتی	آسیب‌شناسی تدوین کتب درسی و کمک درسی	دکتر غلامرضا فدایی دکتر علیرضا عصاره
علوم سیاسی	نشست تخصصی و نقد و بررسی کتاب زیست سیاست	دکتر محمد زهدی
هنر	سخنرانی علمی: موسیقی سنتی و سنت‌های درون آن نقد موسیقی کردی، کردستان، کرمانشاه، خراسان شمالی اجرای موسیقی	دکتر محسن نفر دکتر محمد علی مرآتی دکتر محمدنادر آهنگریک
اقتصاد	میزگرد تخصصی نقد و اثربخشی متون اقتصادی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	دکتر محمد نعمتی دکتر حمید سجادی دکتر محمدرضا حمیدزاده

دکتر علیرضا ملایی توانی، معاون پژوهشی:

باید مزیت ها و توانمندی های پژوهشگاه به جامعه معرفی شود

علوم انسانی بسیار دیرتر آغاز شد. در حالیکه در تاریخ معاصر ما نخستین موسسه ای که در حوزه پژوهش علوم انسانی آغاز به کار کرد، بسیار متقدم تر از اینها بود. اگر ما به دارالترجمه ناصری و دارالانتباعات ناصری برگردیم که اعتماد السلطنه مسئولیت آنرا داشت، پژوهشگاه ما، نخستین کانون پژوهشی علوم انسانی جدید در ایران است. اما این سنت در یک دوره زمانی دچار یک گسست عمیق تاریخی شد. بعد از مدتی که دانشگاه ها بخصوص دانشگاه تهران تاسیس شد، این خلا همچنان باقی ماند. دانشگاه های ما عمدتاً در بعد آموزش و تربیت دانشجو و متخصصانی که بتوانند در حوزه ادرازی و اجرایی فعالیت کنند، حرکت کردند. ما همچنان در مسیر پژوهش می لنگیدیم. این خلا همچنان جست و گریخته ادامه پیدا کرد. بخشی از نهادها و سازمانها برای پر کردن شکاف های ایجاد شده و نیازهای بوجود آمده به تناسب حوزه فعالیت خود نهادهایی را دایر می کردند. اما این حرکت به صورت یک فعالیت هماهنگ و منسجم و متشکل که بتواند نهادهای پژوهشی در حوزه علوم انسانی را در سطح وسیعتری توسعه دهد به دهه ۴۰ برمی گردد. ما در دهه ۴۰ دستخوش وضعیت خاصی بودیم که بخشی از آن تحت تاثیر نظام بین الملل و فضای دو قطبی جنگ سرد است که ما در بلوک غرب قرار داشتیم. اما در آن سو بدنه روشنفکری ما تمایلات عظیمی به سمت جریان های چپ مارکسیستی داشتند. در همین فضا بود که روشنفکران دینی همچون دکتر شریعتی و دیگران هم وارد صحنه شدند و از آن طرف حکومت هم بحث های خاص خود را داشت؛ هم برای پر کردن خلاهای نظری ناشی

پژوهشگاه علوم، به عنوان قدیمی ترین مؤسسه ای پژوهشی حوزه مطالعات علوم انسانی و اجتماعی در ایران است که به طور عمده وظیفه تحقیق در علوم انسانی (ادیات، تاریخ، فلسفه و علوم حکمی، ادیان و معارف دینی، عرفان، زبانشناسی، علوم اجتماعی، اقتصاد تطبیقی، علوم سیاسی و مطالعات فرهنگی و ارتباطات و ...) را به عهده دارد. به منظور بررسی توانمندی ها و ابعاد فعالیت های این پژوهشگاه و جایگاه آن در کشور، گفتگویی اختصاصی را با دکتر علیرضا ملایی توانی، معاون پژوهشی این پژوهشگاه انجام داده ایم که در پی می آید.

اگر بخواهیم به مهم ترین توانمندی ها و مزیت های پژوهشگاه در حوزه علوم انسانی در کشور بپردازیم. فکر می کنید که این مزیت ها چیستند؟

پژوهشگاه علوم انسانی به عنوان، بزرگترین موسسه تحقیقاتی در حوزه علوم انسانی در کشور دارای مزایایی است که میتوان مهمترین آنها را اینگونه تقسیم بندی کرد. اگر با نگاه تاریخی به مهمترین مزایایی پژوهشگاه بپردازیم در وهله اول باید به جایگاه پژوهشگاه و نهادهای تشکیل دهنده آن باید توجه کنیم. اگر از نظر تاریخی به برآیند توسعه و بسط دانش علوم انسانی جدید در ایران نگاه کنیم، یکسری نهادهایی جست و گریخته در دوره قاجار تاسیس شد که مهمترین آن مدرسه علوم سیاسی و قبل از آن مدرسه دارالفنون تاسیس شده بود که این مدارس علوم انسانی نبوند. مدرسه علوم سیاسی و دارالفنون و سپس دارالمعلمین و دانشگاه تهران تاسیس شد. اما تلاش ما برای فعالیت های پژوهشی در حوزه

پژوهش و جامعه ۲، ویژه نامه هفته پژوهش

تقدیر از پژوهشگران، کارشناسان و دانشجویان برتر

در سومین روز هفته پژوهش و با حضور رئیس پژوهشگاه، معاونان و اعضای هیات علمی، کارشناسان و دانشجویان برتر در سال پژوهشی جاری، به مناسبت هفته پژوهش تجلیل به عمل آمد که در ادامه اسامی نفرات برتر از نظراتان می گذرد.

عنوان	اسامی
پژوهشگران برتر	دکتر آریتا افراشی دکتر فرزانه گشتاسب
پژوهشگران شایسته تقدیر	دکتر نعمت الله فاضلی دکتر عبدالرحمن حسنی فر
کارشناسان برگزیده	امیر اعتمادی امیر صادقی محمدحسین محمدی
دانشجویان برگزیده	بهمن بنی هاشم دانشجوی دکتری کامیار جولایی دانشجوی دکتری پرهام شجاع دانشجوی کارشناسی ارشد

در ویژه نامه قبلی در بخش جوایز و افتخارات اعضای هیات علمی در سال ۱۳۹۶، اثر پژوهشی خانم دکتر مریم صانع پور از قلم افتاده بود که در ذیل ارائه می شود:

• انتخاب اثر پژوهشی دکتر مریم صانع پور با عنوان «اخلاق شهروندی دنیای مجازی (با تمرکز بر قرآن و نهج البلاغه)» در پنجمین جشنواره بین المللی امام علی (ع)

پژوهی در سال ۱۳۸۶

از برآیند نوسازی و صنعتی شدن ایران و هم برای پر کردن شکافهای هویتی که بطور ناخواسته در مسیر نوسازی پیش می آمد. بنابراین حکومت برای اینکه بتواند این مشکلات را برطرف کند این نهادهای پژوهشی را تاسیس کرد. عمده آنها صیغه تاریخی، فرهنگی، هویتی و اجتماعی داشتند. به طور مثال بعد از انقلاب اسلامی «بنیاد فرهنگ ایران» هسته اولیه پژوهشگاه علوم انسانی را شکل داد. اگر به این موسسات توجه کنیم ۱۱ موسسه که در هم ادغام شدند از جمله موسسه مطالعات و تحقیقات و فرهنگی و سپس پژوهشگاه علوم انسانی نشان از این است که ما یک میراث و پشتوانه تئوریکی و تاریخی بزرگی برخوردار هستیم که حاصل نیازهای طبیعی جامعه در حال مدرن شدن ما با اقتضاعات فکری و اجتماعی بوده که در چند دهه گذشته با آن مواجه بودیم.

این میراث از این جهت اهمیت دارد که افق های مطالعاتی را به ما نشان می دهد به این معنی که نخبگان ما در دهه ۴۰ و ۵۰ برای برون رفت از بحران هایی که کشور با آن مواجه بود چگونه اندیشه و پژوهش و با جهان تعامل می کردند. چگونه شبکه های نخبگانی را شکل می دادند. چگونه می توانستند بر خلاف دانشگاه ها که قادر نبودند وارد مناقشات اجتماعی و بحران های کشور شوند، به صورت فعالانه وارد این حوزه ها شوند و یک رشته مسائل پژوهشی را تعریف کنند و اینها را سفارش دهند و حاصل اینها را در اختیار نظام سیاسی و برنامه ریزی کشور قرار دهند. بنابراین این پشتوانه عمیق و این میراث فکری و معنوی که باقی مانده به نظرم یکی از مزایای بزرگ پژوهشگاه علوم انسانی است.

ویژگی دوم پژوهشگاه به نیروهای انسانی آن مربوط است. از توانمندی های پژوهشگاه این است که چهار یا پنج نسل متفاوت را به صورت یکجا در کنار هم دارد و این مزیت بسیار بزرگی است. یعنی ما دانش آموختگانی و استادانی داریم که محصول همان نهادهای یازده گانه پیشین بودند.در آن فضاهای مختلف فکری و سیاسی کار کردند با آن نظام مدیریت دانش و آن نوع سیاستگذاری ها فعالیت کردند. با همان میراث با پدیده انقلاب برخورد کردند و برآیند پس از انقلاب را دیدند و چرخش های گفتمانی که بعدها صورت گرفته اینها به هر حال یکسری نیروهای هستند با اندیشه های عمیق ایران گرایانه فارغ از نگاه های سیاسی و ایدئولوژیکی. شخصیت های آکادمیک به مفهوم واقعی. ایران گرایان و ایران دوستان دانشمند. اینها به نظر من نقاط قوت پژوهشگاه است که می تواند مایه الهام بخش جوانانی باشد که وارد فضای پس از انقلاب شدند و تجربیاتی از دوره های پیشین ندارند.

فکر نمی کنید این میراث تاریخی، انسانی و هویتی پژوهشگاه کمتر به جامعه علمی و حتی عموم مردم معرفی شده است؟

درست است اما این دو دلیل متفاوت دارد بخشی به تولید فرهنگی و علمی و دانشی که در موسسات یازده گانه پیشین تولید شده بر می گردد که متأسفانه ارتباط ارگانیک سامان یافته بین دستاوردها و این آثار تولید شده و پژوهشگاه کنونی وجود ندارد و تنها نسل های پایانی آن به عنوان سخنگویان آن نهادها باقی مانده اند که ما بخشی از آنها را اکنون در اختیار داریم اگر بتوانیم زمینه ای

پژوهش و جامعه ۲ ، ویژه نامه هفته پژوهش

را فراهم کنیم که آن میراث های بزرگ علمی و معنوی و دانشی که در اینجا تولید شده آنها را به گونه ای با تولیدات اکنونی پژوهشگاه پیوند دهیم ، یکی از مزایای بسیار بزرگ پژوهشگاه اینجا می تواند رقم بخورد اما ما چون سراغ اینها نرفتیم بر اساس قوانین نشری که در ایران وجود دارد، پس از سی سال تمام کسانی که می توانند آن آثار و میراث پیشین را منتشر کنند تقریبا این میراث را به حراج گذاشته اند شده و بسیاری از افراد بر اساس ذوق و توانایی های خود و یا مشتریانی که از این نوع آثار دارند و آنها را تهیه و چاپ می کنند و عملا پژوهشگاه از این میراث بزرگ منتفع نمی شود. زمانی که ما هویت یک نهاد را مطالعه می کنیم استمرار هویت بسیار مهم است، استمرار در هر نهادی چه سیاسی وجه علمی. به نظر می رسد که این استمرارهویتی یکجاهایی منقطع است و دچار یک گسست است. شاید بتوان با مستندسازی این تجربیات گذشته و یا حتی کسانی که الان میراث های انسانی برجسته آن دوران هستند و صاحب سبک و قلم هستند ایده ها و تجربیات آن ها را معرفی کرد . مثلا مجید تهرانیان و علی اسدی و یا بقیه کارهای ارزشمندی که در اینجا انجام شده اما ما آنها را به اسم پژوهشگاه به جامعه معرفی نکرده ایم و دیگران آن را منتشر کرده اند.

در پژوهشگاه چه ، پژوهشکده ها و حوزه‌های مطالعاتی وجود دارد. به نظر تان این تنوع یک تهدید است یا مزیت و فرصت؟

به نظر من یک مزیت است. زیرا این تنوع بیانگر تنوع حوزه های مطالعاتی برای بررسی موضوعات مساله محور در جامعه ایرانی است. این تنوع مزیت است چون می تواند منجر به انجام کارهای بین رشته ای و فرارشته ای برای پاسخگویی عمیق و صحیح و جامع به مسائل مختلف جامعه در حوزه علوم انسانی است.

پژوهشگاه تا چه اندازه به موضوع ترویج دانش و عمومی سازی علم در جامعه کمک کرده است؟

ترویج و عمومی سازی دانش در پژوهشگاه در سال های اخیر یک دغدغه اصلی بوده است. پورتال جامع علوم انسانی وابسته به پژوهشگاه ازسال ۱۳۸۹ تاکنون باهدف توزیع عادلانه، رایگان، آسان وسریع مقالات علمی وتخصصی درحوزه علوم انسانی واسلامی، در خدمت ترویج مقالات حوزه های متنوع علوم انسانی بوده است.اکنون میزان بازدید از این پرتال ماهیانه یک ونیم میلیون نفرات که می توان آن را موفقترین پرتال وشبکه ترویج رایگان علم ایران دانست. همچنین می توان ازبرگزاری مستمر نشستها و همایش ودرسگفتارها وکارگاههای آموزشی در پژوهشگاه نیزسخن گفت. نشست ها وپنل ها و همایشهای علمی وتخصصی مساله محورو هدفمند با حضور صاحبنظران متفکران وپژوهشگران درمیان استقبال مطلوب علاقه مندان برگزار می شود. درواقع پژوهشگاه به دلیل این زیرساخت های مناسب به مکانی برای ترویج وتبادل وبه اشتراک گذاری علم وافکار، به کانون گردهمایی نخبگان وپژوهشگران وعلاقه مندان ودغدغه مندان علوم انسانی درایران تبدیل شده است. همچنین باید از حضور پژوهشگاه در راستای ترویج دانش و علم از طریق وب سایت اینترنتی و رسانه ها و شبکه های اجتماعی سخن گفت.

با توجه به اینکه پژوهشگاه، یک شورای بررسی متون دارد، چقدر در زمینه نقد و تحلیل ادبیات تولید شده در حوزه علوم انسانی در ایران موفق بوده است؟

شاید بتوان گفت یکی از مهمترین مزیت های پژوهشگاه، ورود پژوهشگاه به حوزه نقد و تحلیل ایده های موجود است. که در قالب نظریه ها و ایده هایی است که توسط متخصصان و پژوهشگران علوم انسانی مطرح می شود، از سوی شورای بررسی متون نقد و بررسی می شود. اصولا کارکرد این شورا نقد دستاوردهای علمی است که در حوزه های مختلف علوم انسانی تولید می شود. کاری که ما اکنون انجام می دهیم این است که قبلا اینها به صورت نسخه ها و یادداشت های کوتاهی نوشته می شد که خیلی نفوذ و بُرد نداشت اما با استفاده از امکانات زیربنایی که در اینجا وجود دارد و فضای ترویج علمی که وجود دارد اینها را تبدیل کردیم به صحنه گفتگوهای رودرروی ناقدان و نویسندگان و مخاطبان که این امر تاثیر آن را چند برابر می کند و باعث پدید آمدن مرجعیت دیگری در این زمینه شده است. امیدواریم با توانمندی نویسندگان و متخصصان این موضوع را بسط دهیم و تاثیر آن را بر علوم انسانی نظاره گر باشیم.

شاید بتوان گفت یکی از مهمترین

مزیت های پژوهشگاه، ورود

پژوهشگاه به حوزه نقد و تحلیل

ایده های موجود است.

آقای دکتر ، یکی از دغدغه های پژوهشگاه در سال های اخیر مقوله مساله محوری و کاربردی سازی علوم انسانی بوده است.آیا در این زمینه پژوهشگاه موفق بوده است؟ تا چه میزان نتایج مطالعات ما در برنامه ها و سیاست ها و قوانین کشور اثربخش بوده است؟

در اینجا یک نگرانی و دغدغه و خطر نیز وجود دارد و در عین حال ممکن است یک فرصت بزرگ نیز وجود داشته باشد. خطر این است که اگر ما خیلی بحث های علوم انسانی را از کار ویژه تاریخی شناخته شده خودش که عبارت

پژوهشگاه علوم انسانی، مطالعات فرهنگی

است از«تحلیل وشناخت و فهم و معنا دهی» آنچه که در جهان انسانی می گذرد. جدا کنید و صفر و صد آن را با مسائل و نیازها و چالش ها وبحران های زودگذر و اکنونی کشور، این بیم وجود دارد که ما در واقع نه کارکرد تاریخی را انتظار داشته باشیم و نه بتوانیم حلال مشکلات جامعه و سیاستمداران باشیم. بنابراین در اینجا باید بسیار ظریف و دقیق عمل کنیم که هم شأن و کارکرد و جایگاه تاریخی و هویتی که علوم انسانی با آن شناخته می شود را حفظ کنیم و در عین حال نباید تبدیل شود به ابزاری برای پاسخ دادن به حاکمیت. این را از این منظر می گویم که ممکن است در کشور نوسان های سیاسی که وجود دارد ما را در شرایط بسیار لغزان و خطرناک قرار دهد. پژوهشگاه علوم انسانی باید در مسیر روشنگری و آگاهی بخشی و نقد وضع موجود و ترسیم وضع مطلوب تلاش کند. البته اگر گوش شنوایی برای این تلاش هایی که امروز صورت گرفته وجود داشته باشد و وزارت علوم و دستگاه های ذی ربط احساس کنند که این انتظار پدید آمده که ما بتوانیم در این مسیر هم کارهای راهبردی و توصیه های سیاستی بنویسیم و به پیشبرد و اداره بهتر امور کشور کمک کنیم. پژوهشگاه طرح هایی هم ارایه داده از جمله طرح اعتلایکی از آنهاست و بحث های امنیت و جامعه و بحث های متعارف سیاسی و گفتمانی وجود دارد که پژوهشگاه در این زمینه تلاش هایی انجام میدهد. اما این بستگی دارد به اینکه سیاستمداران ما چقدر عزم و اهتمام به شنیدن این تجربیات و ایده ها و استفاده از آن را داشته باشند

به نظر شما نحوه شنیدن این تجربیات توسط سیاستمداران چگونه خواهد بود و آیا شنیده می شود و چه موانعی بر سر راه این شنیدن هست؟

ببینید دانش انسانی دانش رهایی بخش و نقاد است و چون نقاد است زبان تیزی دارد و به همین خاطر ممکن است فضاهایی که امکان آزادی بیان و قلم نیست و تساهلی و تسامحی وجود داشته نباشد و یا عزمی برای بهتر شدن و یا بازنگری در فرآیندها و سیاستگذاری ها وجود نداشته باشد به همین خاطر معمولاً این صداها شنیده نمی شود. دوم اینکه بطور کلی اصحاب علوم انسانی به استثنای تک چهره ها، خیلی در فرایندهای کلان اجرایی و اداری و موسسات اثرگذار در پیشبرد سیاست ها و برنامه ریزی ها حضور نداشته اند. این غیبت آنها باعث می شود که در واقع نه اینها خیلی جدی گرفته شوند و نه دانش آنها و نه از تخصص آنها استفاده شود. از گذشته تاکنون جایگاهی ویژه ای برای رشته های علوم انسانی قائل نبودند، و این یک درد تاریخی است در جامعه ما. از زمانی که ما در دوره قاجار اولین گروه دانشجویان را به اروپا اعزام کردیم دانشجویان مهندسی فنی پزشکی و... اعزام شدند و کمتر دانشجوی فلسفه و ادبیات و هنر و... به خارج اعزام شدند. همیشه این استثنا وجود داشته و کمتر استعدادهای خوب را به سمت علوم انسانی آورده و به آنها بها دادیم و به همین دلیل آنها از آن اعتماد به نفس لازم برخوردار نبودند.. علت دیگر اینکه اصحاب علوم انسانی خیلی تشکل های سازمان یافته در سطح ملی ندارند که بتوانند یک صدای واحدی داشته باشند یا گفتمان واحدی را به سمت جلو سوق دهند تا اثرگذاری عمیقی داشته

پژوهش و جامعه

هفته پژوهش - آذر ۹۷

پژوهش و جامعه ۲، ویژه نامه هفته پژوهش

هایی که در این دانش‌ها پی‌ریزی شده است و یا رخدادهایی که در این دانش‌ها اتفاق افتاده است ما آنها را در معرض بازخوانی مجدد و یا نقادی مجدد قرار بدیم. آن زمان است که ما می‌توانیم افق‌های جدیدی در این راه پیش‌بینی کنیم و ازسدها و قله‌هایی که در نظر ما نمی‌توان از آنها عبور کرد را پشت سر خواهیم گذاشت. می‌توانیم در فضاهای فکری و فرهنگی و سیاسی جامعه هم بحرانها و چالشها و مسائلی که وجود دارد آنها را نیز موضوع گفتگو و تأمل قرار دهیم اما نه به صورت گسیخته و نامنسجم و پراکنده و «از آن شاخه به آن شاخه پریدن» بلکه به صورت منسجم و مستمر و پیوسته که هم سیاستمداران بتوانند از آنها استفاده کنند و هم بیدارگری و روشننگری جامعه را در پی داشته باشد و در مجموع کشور را به سمت جلو پیش ببریم.

آیا پژوهشگاه در عرصه جهانی برنامه‌ای برای عرضه دارد؟

زمانی که به تجربه نهادهای یازده گانه پیش از انقلاب را بررسی می‌کردم آنها از ابتدا با جهت و هدف بین‌المللی فعالیت خود را آغاز کردند و علی‌رغم افرادی که در این نهادها و موسسات هستند زبان‌های خارجی می‌دانستند و تجربه زیستن و کار در غرب را داشتند و هر فردی که در اینجا قصد همکاری با این افراد را داشت یک دوره برای آموزش به خارج از کشور فرستاده می‌شدند که در آنجا از نزدیک کار بین‌المللی و کار با خارج و نظام جهانی دانش را یاد بگیرند. این تجربه متأسفانه بعد از انقلاب قطع شد. کشور هم به لحاظ سیاسی ایزوله شده بود و هم ارتباطات ما قطع شد. ما در تحریم‌ها و محاصره‌های مختلف قرار گرفته و در لاک خود فرو رفتیم به همین خاطر یک تجربه گسست و شکاف عمیقی بین آن تجربه پیش از انقلاب و پس از انقلاب اتفاق افتاد. امروز چهار دهه پس از انقلاب ما متوجه شدیم که این راه به جایی نمی‌برد و این روش دوری از نظام جهانی علم است.

خوشبختانه وزارت علوم از پارسال در فکر چاره‌اندیشی بوده است تا ایران را از این انزوا بیرون آورد. حداقل فضایی را فراهم کرد که بسیاری از دانشگاه‌ها و موسسات پژوهشی بتوانند باهم‌ترازان خود در سطح جهانی همکاری و مشارکت داشته باشند ولی در هر حال مسائل سیاسی در جای خود باقی است و مشکلات ارزی و نوسانات وجود دارد اما خوشبختانه پژوهشگاه بر اساس طرح تراز بین الملل که وزارت علوم تعریف کرده جز آن ۹ پژوهشگاهی است که قرار است به عنوان تنها نماینده علوم انسانی ایران خود را به یک تراز بالای جهانی برسانند. کار ما بسیار سخت است و از چند جهت آسیب می‌بینیم زیرساخت‌ها فراهم نیست اعتماد به نفس نیست مسئله زبان وجود دارد و مهم‌تر از همه تولید با کیفیت علمی نیست و در سطح پایین کارهای کیفی انجام شده بنابراین فعالیت در این عرصه بسیار کار سختی است ما تلاش می‌کنیم تا دوستان را برانگیزانیم در درجه اول کارهای کیفی انجام دهیم و بستری فراهم کنیم که اینها امکان تجربه زندگی در غرب و همکاری با دانشگاه‌ها و نهادها و موسسات دیگر را پیدا کنند به زبان جهانی تولید کنند و هم گفتگوها و رفت و آمدها و طرح‌های مشترک و مانند اینها شکل بگیرد تا بتوانیم در مسیر بین‌المللی قرار بگیریم.

باشند. لذا بر ساختارهای اساسی کمتر اثرگذار هستند.

دانش انسانی دانش‌رهایی بخش و نقاد است و چون نقاد است زبان تیزی دارد و به همین خاطر ممکن است فضاهایی که امکان آزادی بیان و قلم نیست و تساهلی و تسامحی وجود داشته نباشد و یا عزمی برای بهتر شدن و یا بازنگری در فرآیندها و سیاستگذاری‌ها وجود نداشته باشد

آیا پژوهشگاه به عنوان یک کانون گردهمایی نخبگان علوم انسانی در رشته‌های مختلف تبدیل شده و نخبگان پژوهشگاه را کانون خود می‌دانند و چقدر با این مرکز همدلی دارند و موضوعات خود را در این مرکز می‌یابند؟

ما برای مرجع شدن گام‌های اولیه بلندی را برداشته ایم. میراث پژوهشگاه و کارنامه آن نشان می‌دهد که چنین توجهی به پژوهشگاه وجود دارد و تقریباً این انتظار از پژوهشگاه می‌رود که بتواند این نقش را بیافریند. پژوهشگاه امکان نشر بسیاری از پژوهش‌ها، یافته‌ها و سخنرانی‌ها از طریق رسانه‌ها به ویژه رسانه‌های اجتماعی فراهم کرده است. برای اثرگذاری بیشتر ما ضمن اینکه میدان را برای انجام گفتگوها و سخنرانی‌ها و نشست‌ها باز کرده ایم و باید به اینها جهت هم بدهیم. یعنی این پژوهش‌ها و مطالعات و نشست‌ها و سخنرانی‌ها خوب است اما اگر اینها به صورت سلسه موضوعی دنبال شود. متخصصان مختلف و صاحب‌نظران در آن حوزه جمع شوند و پیرامون موضوعات مختلف حول یک محور صحبت کنند این ام می‌تواند بیشتر اثر بخش باشد. اگر پژوهشگاه‌های ما مهمترین مسائل دانشی حوزه تخصصی مساله محور خود را طرح کنند و پیرامون آن سلسه‌ای از مطالعات و بحث‌ها و مناظره‌ها و جریان‌های مخالف و موافق جمع شده و گفتگوها انجام بدهند، آن زمان است که پژوهشگاه کانون توجه است و اثر گذار خواهد شد. بخش دیگر «نقد راه رفته» است یعنی سنت